

POLITIČKI PROGONI I SUDSKI PROCESI PROTIV ŠIBENSKOG BISKUPA ĆIRILA BANIĆA

Alduk, Ivana

Undergraduate thesis / Završni rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:079325>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-04-01**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

ZAVRŠNI RAD

**POLITIČKI PROGONI I SUDSKI PROCESI PROTIV ŠIBENSKOG BISKUPA
ĆIRILA BANIĆA**

IVANA ALDUK

SPLIT, 2020.

Filozofski fakultet u Splitu
Odsjek za povijest
Hrvatska povijest 20. stoljeća

**POLITIČKI PROGONI I SUDSKI PROCESI PROTIV ŠIBENSKOG BISKUPA
ĆIRILA BANIĆA**

Mentor: prof. dr. sc. Marko Trogrlić

Studentica: Ivana Alduk

Split, rujan 2020.

SAŽETAK

Cilj ovog završnog rada bit će prikaz života i djela šibenskog biskupa Ćirila Banića s naglaskom na političke progone i sudske procese pokretane protiv njega, a koje je poticala komunistička vlast FNRJ. Autorica u uvodnim riječima rada donosi biografiju Ćirila Banića u kojoj opisuje njegov život od djetinjstva, preko svećeničke i biskupske službe te stanja u Šibenskoj biskupiji, do zadnjih godina života i smrti. Nadalje, autorica opisuje odnos komunističkih vlasti prema Crkvi i objašnjava kako je došlo do raskida diplomatskih ugovora Jugoslavije sa Svetom Stolicom. U središnjem dijelu autorica kronološki prikazuje i opisuje progone, suđenja i nasilja koja je Ćiril Banić doživio prije i za vrijeme svoje biskupske službe.

Ključne riječi: Ćiril Banić, Šibenska biskupija, politički progoni, svećenička udruženja, Crkva

SUMMARY

Aim of this final thesis will be to present the life and work of the Bishop of Šibenik, Ćiril Banić, with an emphasis on the political persecutions and lawsuits initiated against him, which were instigated by the communist government of the FNRJ. In the opening statement, the thesis author brings a biography of Ćiril Banić in which she shows his life from childhood, through the priestly and episcopal service and the situation in the Šibenik diocese, until the last years of his life and death. Furthermore, the author describes the attitude of the communist authorities towards the Church and explains how the diplomatic agreements of Yugoslavia with the Holy See were terminated. In the elaboration, the author chronologically presents and describes the persecutions, trials and violence that Ćiril Banić experienced before and during his episcopal ministry.

Key words: Ćiril Banić, Diocese of Šibenik, political persecutions, priestly associations, Church

SADRŽAJ

1. UVOD	1
2. BIOGRAFIJA- TKO JE BIO ĆIRIL BANIĆ?	2
2.1. Podrijetlo, rođenje i djetinjstvo	2
2.2. Školovanje	2
2.3. Ređenje, svećenički život i službe do imenovanja biskupom	3
2.4. Imenovanje za biskupa i crkvene prilike u Šibenskoj biskupiji u Banićevo doba	6
2.5. Smrt i ukop	8
3. ODNOS KOMUNISTIČKE VLASTI PREMA CRKVI NAKON 1945.	9
3.1. Promjena taktike“ i osnivanje svećeničkih udruženja	11
3.1.1. Reakcija Biskupske konferencije	11
3.1.2. Ćiril Banić i njegovi stavovi o udruženjima svećenika	12
3.2. Prekid diplomatskih odnosa sa Svetom Stolicom i ponovno uspostavljanje odnosa	13
4. NAPADI, POLITIČKI PROGONI I SUDSKI PROCESI PROTIV BISKUPA BANIĆA .	15
4.1. Početak progona prije biskupske službe	15
4.1.1. Prvo otpuštanje iz profesorske službe	15
4.1.2. Ponovno otpuštanje iz službe 1942.	16
4.1.3. Prvo uhićenje- istražni zatvor i popravni rad	17
4.2. Progoni za vrijeme biskupske službe	19
4.2.1. Napadi za vrijeme pastirskih pohoda	19
4.2.2. Nastavak optužbi i saslušanja 1952.	21
4.2.3. Progon iz rodnog mjesta	22
4.2.4. Demonstracije u rujnu 1953.	23
4.2.5 Optužbe za vrijeme progonstva	24
4.2.6. Optužbi saslušanja 1955. i 1956. godine	25
4.2.7. “Mirno razdoblje“	26
4.2.8. Odbijanje zahtjeva za putovnicu	27
5. ZAKLJUČAK	28
6. LITERATURA	29
6.1. Radovi iz novina, časopisa ili zbornika	29
6.2. Slikovni prilozi	30
6.3. Televizijske emisije	30

1. UVOD

Drugi Stepinac, Dalmatinski Lav ili jedan od trojice česti su nadimci koji se vežu uz ime Ćirila Banića.¹ Razlog tomu su brojni progoni koje je pretrpio od Prve Jugoslavije i za vrijeme diktature kralja Aleksandra I., preko Drugog svjetskog rata pa sve do onih najgorih koji su uslijedili u razdoblju komunističkog režima. Svaka nova vlast ga je smatrala opasnim i poduzimala sve kako bi spriječila njegovo djelovanje. Na početku se koristio svaki don Ćirilov propust kako bi se podignula optužba i započeo sudski proces protiv njega. Kada je vlast uvidjela da ga to ne ometa u djelovanju, zatvoren je. Bez obzira na teške posljedice nakon vremena provedenog u zatvoru, Ćiril Banić je neumorno nastavio sa svojom novom biskupskom službom. Progoni su postajali sve žešći, a novi šibenski biskup još čvršći i odlučniji. Iako mu duh nikada nije klonuo, tijekom godina progona i zlostavljanja zdravlje mu je narušeno, a od posljedica bolesti je i preminuo.

Bez obzira na brojne nevolje, ostao je nepokolebljiv i hrabar svjedok vjere do kraja života. Uvijek se zalagao za prava Crkve i njezina naroda. Čuvao je i branio od svih pokušaja razaranja, iznutra i izvana, pa čak i onda kada su njega htjeli slomiti. Iz njegovih riječi, ali i djela, jasno je vidljivo kako je bio spreman u bilo kojem trenutku položiti svoj život za Krista i Crkvu.

Kako bi dobili kvalitetnu cjelokupnu sliku o životu Ćirila Banića, društvenim i političkim prilikama toga razdoblja i na kraju, samoj njegovoj osobnosti, rad započinje biografijom koja opisuje njegov život i djelo od rođenja do smrti. Drugo poglavlje o odnosu komunističke vlasti prema Crkvi podijeljeno je na dva potpoglavlja. Prvo potpoglavlje govori o promjeni taktike komunističke vlasti u odnosu prema Crkvi i početku osnivanja svećeničkih udruženja, a drugo o prekidu diplomatskih odnosa Jugoslavije i Vatikana te ponovnoj uspostavi istih. Na koncu, treći i središnji dio rada kronološki donosi i opisuje sve sudske procese i progone Ćirila Banića prije i za vrijeme njegove biskupske službe.

¹ *Poljička stijena- biskup Ćiril Banić*, urednik Mario Raguž, Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, 10. travnja 2020.

2. BIOGRAFIJA- TKO JE BIO ĆIRIL BANIĆ?

2.1. Podrijetlo, rođenje i djetinjstvo

Ćiril Banić rođen je u obitelji koja je stoljećima gradila i čuvala svoj vjerski i nacionalni identitet. Na prvi spomen njihova prezimena nailazimo već 1404. godine, a kasnije se pojavljuje u svim sačuvanim popisima i katalozima poljičkih obitelji.² Banići su u Donjem Docu, jednom od 12 povijesnih poljičkih *katuna* (sela), živjeli u tradicionalnoj obiteljskoj zadruzi još od 1786. pa sve do njezina konačnog razlaza 1922. godine.³ Živjeli su od ratarstva i stočarstva, a sva imovina bila je zajednička.⁴ Prema predaji, u poljičkom društvu Banići su imali veliku ulogu i zauzimali značajna mjesta u vodstvu Kneževine⁵, a sloveli su kao jedna od najpoznatijih „poljičkih misničkih kuća“. Naime, od 18. stoljeća pa sve do danas, Banići su u kontinuitetu uvijek imali bar jednog svećenika, a nerijetko i više njih u isto vrijeme. Tomu svjedoči i „Velika kula“, duhovni i kulturni centar Donjeg Doca, koju je obiteljska zajednica izgradila svojim svećenicima.⁶

Budući šibenski biskup Ćiril Banić rođen je 6. kolovoza 1890. godine kao drugo od sedmero djece oca Mate i majke Jele rođ. Junušić.⁷ Važno je naglasiti kako se ime Ćiril prvi put pojavljuje u obitelji, a imalo je veze s tadašnjim pokretom za obnovu glagoljaštva. Na taj način je biskupov otac Mate pokazao odanost hrvatskom narodu, njegovoj tisućljetnoj tradiciji i kulturi. Tri dana nakon, Ćirila je krstio don Jakov Banić. Tada je dobio i drugo ime (Gajo) u čast sv. Gajetana budući da je rođen uoči njegova spomendana.⁸

2.2. Školovanje

O njegovu djetinjstvu i ranim godinama školovanja ne zna se mnogo. Osnovnu školu je završio u rodnom mjestu, a zapisi o školskim uspjesima braće Banić, kao i ostale poljičke djece, vremenom su uništavana (najviše u Drugom svjetskom ratu).⁹

² Banić, Ivan, „Podrijetlo biskupa Ćirila Banića“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., str. 20.

³ *Isto*, 20.

⁴ *Isto*, 26.

⁵ *Isto*, 20.

⁶ *Isto*, 25.-26.

⁷ *Isto*, 19.

⁸ *Isto*, 30.

⁹ Kovačić, Slavko, „Školovanje dr. Ćire Banića i njegovo djelovanje do imenovanja biskupom“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., str. 35.

Ipak, znamo kako je Ćiril uspješno završio osnovnu školu 1900. godine budući da se tada htio upisati u osmogodišnju klasičnu gimnaziju u Splitu i sjemenište. Zbog nedostatka novca Banići su pokrenuli zakladu kojom su financirali svoje sjemeništare i pokrivali troškove školovanja u Splitu.¹⁰ Kako je Ćirilov stariji brat Stanko također htio u sjemenište i gimnaziju zaklada je prvo pokrila njegove troškove 1900., a zatim i Ćirilove 1902. godine. Stanko Banić je kao splitski sjemeništarač prvi završio sedam razreda, a Ćiril šest.¹¹ Ostale razrede su završili u privatnoj gimnaziji sjemeništa koja je ponovno započela s radom 1906. godine. Ćiril je bio solidan gimnazijalac, marljiv i „pohvalnog ponašanja“, a 7. srpnja 1910. je položio ispit zrelosti u državnoj školi jer se u privatnoj sjemenišnoj gimnaziji isti još nije održavao.¹²

Nakon uspješno završene osmogodišnje klasične gimnazije u Splitu, nastavio je školovanje u zadarskom Centralnom bogoslovnom sjemeništu. Tamo se, u četiri godine bogoslovnog studija, pripremao za ređenje i svećeničku službu.¹³ Za vrijeme školovanja braće Banić, točnije 1903. godine, Ivan Butković je u Beču osnovao katoličko akademsko društvo „Hrvatska“. Pokret se širio posvuda, ali glavno dalmatinsko žarište bilo je splitsko sjemenište.¹⁴ Nedugo nakon osnutka, braća Banić su postali članovi đačkog katoličkog pokreta. Prvo su bili članovi Marijine kongregacije, zatim novoosnivanih društava, a Stanko Banić je kao svećenik postao jedan od vodećih članova na nacionalnoj razini.¹⁵ Ćiril je odlaskom u Zadar na studij postao članom studentskog katoličkog pokreta gdje je bio uključen i angažiran u društvu „Pavlinović“. To dokazuje činjenica kako je na početku treće godine studija izabran za tajnika društva, a zatim i njegova potpredsjednika.¹⁶

2.3. Ređenje, svećenički život i službe do imenovanja biskupom

Ćiril Banić zaređen je za svećenika već nakon treće godine bogoslovije u zadarskom Centralnom bogoslovnom sjemeništu. Naime, izabran je među 4 bogoslova koji su se na kraju svake akademske godine birali za pomoćne odgojitelje u zavodu. Za te službe birani su isključivo studenti uzornog ponašanja i najboljeg uspjeha. Povlastice koje su dolazile uz službu odnose se na svećeničko ređenje prije početka vršenja iste, a četvrta godina studija se

¹⁰ Kovačić, Slavko, 2016., 35.

¹¹ *Isto*, 36.

¹² *Isto*, 37.

¹³ *Isto*, 38.

¹⁴ *Isto*, 40.

¹⁵ *Isto*, 45.-46.

¹⁶ *Isto*, 47.-48.

ubrajala u svećenički staž. Tako je don Ćirila, skupa sa dvojicom kolega, Antun Gjivoje zaredio za subđakona 31. kolovoza, za đakona 7. rujna i za svećenika 8. rujna 1913. godine u katedrali sv. Duje u Splitu.¹⁷ Tjedan dana nakon, 14. rujna 1913., don Ćiril je slavio mladu misu na staroslavenskom jeziku u rodnom Donjem Docu.¹⁸

Nakon završetka studija, petnaest mjeseci je obavljao župničku službu u župi Stobreč-Kamen, a sljedećih deset godina je bio župnik u rodnome mjestu. O njegovu djelovanju u Donjem Docu ne postoje sačuvani zapisi i svjedočanstva jer je većina spisa stradala u Drugom svjetskom ratu.¹⁹ Ipak, znamo da je u tom razdoblju don Ćiril završio izvanredni studij civilnog prava u Zagrebu. Budući da su predavanja bila fakultativna nije izbivao iz župe i mogao je uskladiti svoju službu te studijske obaveze.²⁰

U svibnju 1925. godine tadašnji splitski i makarski biskup Kvirin Klement Bonefačić predložio je don Ćirilu prijavu za polaganje katehetskog ispita kako bi mogao predavati vjeronauk. Dva mjeseca kasnije, on je već položio stručni ispit i dobio svjedodžbu uz posvjedočenje o obnašanju vjeroučiteljske službe u župama. Tako je s radom mogao početi iste godine u rujnu. Uz to, povremeno je predavao vjeronauk u trgovačkoj školi i nekim razredima sjemenišne gimnazije.²¹ 1932. godine, za vrijeme diktature kralja Aleksandra, don Ćiril je uklonjen iz profesorske službe. Razlog je bio njegov „razgovor“ sa đakom na satu vjeronauka kada je Hrvate opisao kao „*nekarakterne ljude koji se stavljaju u ropsku službu Beograda*“.²² Iako mu krivnja nikada nije dokazana, prema želji vlasti uklonjen je s profesorskog mjesta. Biskup Bonefačić pisao je ministarstvu prosvjete u Beograd i osudio nepravedno otpuštanje don Ćirila.²³ Budući da pismom nije ništa postigao, odmah ga je imenovao upraviteljem župe Trnbusi. Također, predložio je prijavu na natječaj za stalnog župnika župe sv. Križ, najbrojnije i najveće župe Splitske biskupije.²⁴ Od više prijavljenih svećenika, za službu je izabran upravo don Ćiril. Biskup Bonefačić je u svakoj prilici opravdavao takvu odluku smatrajući je jedinom ispravnom čime je slomljen otpor

¹⁷ Kovačić, Slavko, 2016., 51.-52.

¹⁸ Banić, Ivan, 2016., 31.

¹⁹ Kovačić, Slavko, 2016., 53.-54.

²⁰ *Isto*, 55.-56.

²¹ *Isto*, 56.- 57.

²² *Isto*, 59.-60.

²³ *Isto*, 61.

²⁴ *Isto*, 63.

nezadovoljne vlasti.²⁵ Sljedeće godine ga je imenovao i počasnim kanonikom splitskog kaptola, za što nije trebao odobrenje vlasti.²⁶

Don Ćirilovu (gotovo osmogodišnju) službu u župi sv. Križa obilježila je zamršena sredina i različiti životni uvjeti brojnog stanovništva. Zbog opsega i broja poslova, on je imao pravo na 3 kapelana. Više puta je tražio popunjavanje barem jednog mjesta, ali bezuspješno. Iako je uz svoju plaću primao još dvije kapelanske, nikad ih nije trošio na sebe. Pomagao je brojne župljane i siromahe, financirao katolička društva u župi i pokušavao smanjiti crkveni dug. Uz toliko obaveza, pronalazio je vremena za vođenje katoličke mladeži. U više navrata tijekom svog života naglašavao je važnost kvalitetnog odgoja djece i mladih u kršćanskom duhu, a po svemu sudeći u skladu s tim je i djelovao. Već u drugoj godini svoje župničke službe osnovao je dva katolička društva za odrasle (Križari i Križarice) i jedno za djecu (Mali križari i križarice).²⁷

Kada je 1939. godine uspostavljena Banovina Hrvatska, don Ćiril je zahtijevao povratak na vjeroučiteljsko mjesto. Sljedeće godine mu je to i odobreno odlukom „Banske vlasti Banovine Hrvatske“, ali ovoga puta je služba bila još kraćega vijeka. Naime, talijanske vlasti su već uvelike radile protiv svećenika, posebice onih koji su gajili domoljubne osjećaje, a don Ćiril je navukao poseban bijes na sebe prilikom proslave prve obljetnice fašističke vlasti u Dalmaciji.²⁸ Krajem 1942. „Kraljevska prefektura“ u Splitu poslala je Biskupskom ordinarijatu obavijest o otpuštanju don Ćirila iz službe nakon čega je protjeran sa okupiranog područja.²⁹ Nakon prognanstva, biskup Bonefačić ga je preporučio svim crkvenim poglavarima i upraviteljima u Hrvatskoj. Na početku se smjestio kod rodbine u Zagrebu, a kasnije u Osijeku gdje je predavao talijanski jezik u Realnoj gimnaziji i tek sljedeće godine uspio dobiti vjeroučiteljsku službu.³⁰ Kada je Italija kapitulirala u rujnu 1943., otvorila se mogućnost Banićeva povratka u Split na prijašnje radno mjesto. Ipak, zbog ratnih okolnosti, ostao je predavati u Osijeku do kraja akademske godine 1943./1944. Pri povratku u Split i Mušku realnu gimnaziju više nije bio vjeroučitelj, već je postao upraviteljem te ustanove.³¹

Što se tiče njezina rada, on je više puta obustavljan od početka akademske godine 1944./1945. zbog opasnosti od zračnih udara. Nakon manje od mjesec dana, gimnazija je

²⁵ Kovačić, Slavko, 2016., 64.-65.

²⁶ *Isto*, 66.

²⁷ *Isto*, 66.

²⁸ *Isto*, 71.

²⁹ *Isto*, 72.-73.

³⁰ *Isto*, 73.-75.

³¹ *Isto*, 76.

prestala s radom odlukom komunističkih vlasti. Svoja vrata je ponovno otvorila u veljači 1945. godine na čelu s novim komunističkim upraviteljem. Nije potpuno jasno kako je don Ćiril prestao biti upravitelj, ali iz kratkih sačuvanih zapisa može se naslutiti kako su vlasti smatrale njegovu službu završenom krajem listopada, kada je gimnazija i prestala s radom.³²

Nakon kratke službe u Muškoj realnoj gimnaziji, don Ćiril je pisao novom Ministarstvu uz molbu za odobrenje poučavanja vjeronauka u školama. No, u Splitu je to bilo odobreno samo rijetkima. Svi su se nadali kako će vlasti vremenom popustiti, pa se pričevalo s dodjelom stalnih službi. Kada je postalo jasno da Baniću predavanje vjeronauka u školama nikako neće biti odobreno, zatražio je mirovinu koju je dobio već 1946. ili početkom 1947.³³

Ukidanjem Splitskog dekanata i osnivanjem dvaju novih, Katedralnog i Solinskog, prema odluci biskupa Bonefačića 18. svibnja 1946., situacija je za don Ćirila postala povoljnija. Naime, imenovan je prvim dekanom Katedralnog dekanata 23. ožujka 1947. godine. Tu službu je biskup Bonefačić odlučio povjeriti upravo njemu smatrajući ga iskusnim, sposobnim i odgovornim svećenikom, a svojim djelovanjem je Banić to i potvrdio. Ipak, u studenom je oslobođen službe, a prema zapisima biskupa Bonefačića, sam je to zatražio.³⁴ Nakon toga je u dva navrata bio honorarni profesor homiletike na splitskoj Visokoj bogoslovnoj školi i dobrovoljno predavao vjeronauk u crkvi onim srednjoškolicima koji ga nisu imali priliku slušati u školi.³⁵ U proljeće 1950. godine po prvi put je uhićen i odveden u istražni zatvor nakon čega je uslijedio popravni rad.³⁶

2.4. Imenovanje za biskupa i crkvene prilike u Šibenskoj biskupiji u Banićevo doba

Nakon smrti šibenskog biskupa i zadarskog apostolskog administratora dr. fra Jeronima Milete 1947. godine, stolni kaptol u Šibeniku izabrao je mons. Rudolfa Piana za kaptolskog vikara biskupije do imenovanja novog biskupa. Bio je u dobrim odnosima s državnim vlastima koje su ga podržavale zbog pozitivnog stava o osnivanju svećeničkih udruženja. Ipak, vjernici su na svog novog biskupa čekali više od 3 godine.³⁷

³² Kovačić, Slavko, 2016.,77.

³³ *Isto*, 78.-79.

³⁴ *Isto*, 81.-83.

³⁵ *Isto*, 80.

³⁶ *Isto*, 84.

³⁷ Glasnović, Roko, „Biskupijske okružnice za Banićeva biskupovanja“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., str. 105.-106

Kada je papin izaslanik Silvije Oddi došao u Split 1951. godine, pozvao je pomoćnog biskupa Franu Franića u stan biskupa Bonefačića.³⁸ Tamo mu je povjerio kako je Sveta Stolica donijela odluku o imenovanju don Ćirila Banića novim šibenskim biskupom 28. ožujka, a on je zbog svoje odlučnosti bio najprikladniji za tu službu. Franić je trebao to priopćiti don Ćirilu koji se tada liječio u bolnici zbog problema s očima. Iako se u početku promišljao i tvrdio kako neće moći dostojno vršiti službu, na kraju je pristao.³⁹

Kada je na ređenje pozvan mons. Pian, nije se odazvao već je obavijestio šibenske kanonike i časne sestre da učine isto. Bez obzira na njegovo i protivljenje vlasti, dr. Ćiril Banić je posvećen za biskupa 27. svibnja 1951. godine u splitskoj katedrali sv. Duje od strane biskupa Bonefačića, Pušića i Franića, a upravu je preuzeo 6. srpnja iste godine.⁴⁰

Za vrijeme njegove biskupske službe crkvene prilike su, ne samo u Šibenskoj biskupiji, nego i u cijeloj Hrvatskoj bile specifične zbog nove vlasti i režima. Upravo između 1945. i 1960. godine Katolička crkva u Jugoslaviji je prolazila kroz najteže razdoblje.⁴¹ U Drugom svjetskom ratu je Šibenska biskupija pretrpjela talijanske okupacije, pljačke, progone i mnoge ljudske gubitke. Progoni su nastavljeni i nakon rata, a o mnogim nestalima se ništa ne zna.⁴² Kada je preuzeo upravu Šibenske biskupije, Banića je čekao velik posao. Biskupija je bila podijeljena u osam dekanata (gradski, varoški, drniški, kninski, rogoznički, skradinski, tišnjanski i visočki), a svaki od njih imao je svoje probleme i poteškoće. Negdje nije bilo uvjeta za stanovanje župnika pa su brojni od njih putovali od mjesta do mjesta kako bi održavali mise. One se čak nisu ni održavale redovno, već prema potrebi ili ako nije bilo incidenata.⁴³ Crkve u biskupiji su bile većinom prazne, ljudi se nisu htjeli vjenčati u crkvi i uskraćivali su svojoj djeci sakramente, a duhovni život je polako odumirao. Živjelo se u strahu od nove vlasti i režima, a oni koji su svjedočili vjeru u Krista bili su prava rijetkost.⁴⁴ Uz to, vjeronauk u školama je bio ograničen (vrlo brzo i zabranjen), onemogućeno je okupljanje vjernika u društva, nije bilo nikakvog vjerskog tiska⁴⁵ i naposljetku, brojne crkve i

³⁸ Bezina, Petar, *Progona biskupa, svećenika i redovnika splitske metropolije i zadarske nadbiskupije 1941.-1992.* Split: vlast. nakl, 2000., str. 412.

³⁹ *Isto*, 413.

⁴⁰ Bogdan, Jure, „Crkvene prilike u doba biskupa Banića (1890.-1961.)“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., str. 159.

⁴¹ *Isto*, 135.

⁴² *Isto*, 156.-157.

⁴³ *Isto*, 166.

⁴⁴ *Isto*, 161.

⁴⁵ *Isto*, 164.-165.

župne kuće bile su oduzete ili srušene.⁴⁶ Biskup Banić je odmah prionuo na posao i u deset godina, unatoč brojnim progonima i nevoljama, zasigurno ostavio velik trag, ne samo u Šibenskoj biskupiji, nego i cijeloj Hrvatskoj.

Nedugo nakon preuzimanja uprave, biskup Banić započeo je planiranje pastirskih pohoda župama Šibenske biskupije. Već sljedeće godine započeo je sa prvim teškim pohodom koji je trajao do 1956. godine uz brojne incidente i progone.⁴⁷ Drugi pohod, koji je trajao od 1958. do 1960. godine, protekao je mirnije i lakše za biskupa Banića.⁴⁸ Za svog biskupovanja pokrenuo je i službeno glasilo Šibenske biskupije pod nazivom *Okružnice*. Uz stalne rubrike pojavljivale su se i brojne teme koje su bile važne za svakodnevni život vjernika.⁴⁹ Također, kroz njegova brojna djelovanja možemo primijetiti koliko se zauzimao za svoje vjernike, kler, biskupiju, ali i cijelu Crkvu. Iako je djelovao u teškim društveno-političkim prilikama, posvetio se pastoralnom radu u najvećoj mogućoj mjeri. Posebno je brinuo o liturgiji i naredbama Svete Stolice kao ponizan pastir koji čini najbolje za svoje stado. Velika briga su mu bili mladi i djeca čijem je vjerskom odgoju pridavao veliku važnost, kao i duhovnim zvanjima.⁵⁰ U svojim poslanicama se obraćao i roditeljima te upozorio: „*Vaša će djeca bez vjeronauka izgubiti svoju vjeru, ili će je skoro sasvim zanemariti.*“⁵¹

Njegova vjerodostojnost u vršenju pastirske službe očituje se u poslanicama i propovijedima koje je uputio svojim vjernicima. U njima se lako uočava doprinos Crkvi u Hrvatskoj, očuvanju tradicije i vjere te oblikovanju naroda. Čitajući ono što je pisao i govorio može se dobiti i prava slika njegove osobnosti budući da je uvijek odlučno branio svoje stavove.⁵²

2.5. Smrt i ukop

Krajem 1960. godine, točnije 24. prosinca, papa Ivan XXIII. imenovao je biskupa Banića rezidencijalnim šibenskim biskupom, ali on je bio u sve težem stanju.⁵³ Kao što se već

⁴⁶ Bogdan, Jure, 2016., 161.

⁴⁷ Glasnović, Franjo, „Pastirski pohodi biskupa Banića u Šibenskoj biskupiji“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., str. 221.

⁴⁸ *Isto*, 233.

⁴⁹ Glasnović, Roko, 2016., 112.

⁵⁰ *Isto*, 110.

⁵¹ Čondić, Alojzije, „Pastirske poslanice i propovijedi biskupa Ćirila Banića“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., str. 377.

⁵² *Isto*, 364.

⁵³ Bezina, Petar, 2000., 415.

moglo zaključiti iz prethodno napisanog, biskup Banić je tijekom života imao više zdravstvenih problema, posebno srčanih. Svoju oporuku je napisao nekoliko godina prije smrti kada je imao prvi „izljev krvi na mozak“, a nakon toga je nadopunjavao tri puta.⁵⁴ Početkom 1961. godine se požalio kako se ne osjeća dobro i propovijedi ga jako zamaraju.⁵⁵ 1. veljače doživio je moždani udar od čijih je posljedica i preminuo dva dana kasnije.⁵⁶ Zatim se 2. i 3. veljače tužio na slab vid, nemoć, spriječenost u obavljanju svakodnevne uobičajene molitve i naposljetku, znao je kako mu se bliži kraj. Tada je i napisao posljednju nadopunu svoje oporuke.⁵⁷

Ćiril Banić je umro naglom smrću 3. veljače 1961. godine u 20:15 sati. Prema izvještaju, pozlilo mu je za vrijeme večere sa svojim tajnikom. Budući da je imao slabo srce, ono je brzo popustilo i smrt je nastupila prije dolaska liječnika.⁵⁸ Sljedeće jutro su obaviještene službe u Vatikanu, sve biskupije i nadbiskupije te redovničke provincije.⁵⁹ Njegovo tijelo je 3 dana bilo izloženo u biskupskoj dvorani, a prema izvještaju UDB-e „... *biskup Banić je ispraćen nečujno, bez velikog interesa vjernika za posljednjim pozdravom i bez velike ožalošćenosti među svećenicima.*“ Sahranjen je 7. veljače u katedrali sv. Jakova u Šibeniku, a sprovod je predvodio nadbiskup Franjo Šeper.⁶⁰ Ipak, na njegovu je pokopu sudjelovalo mnoštvo laika i klera, a značajna je bila i prisutnost vlasti. Sve je to bila potvrda njegove veličine, mučeništva i svjedočanstva vjere.⁶¹

3. ODNOS KOMUNISTIČKE VLASTI PREMA CRKVI NAKON 1945.

Nakon završetka Drugog svjetskog rata i uspostave Federativne Narodne Republike Jugoslavije započelo je novo razdoblje povijesti za Katoličku crkvu u Hrvatskoj, možda i najteže. Komunistička vlast je prodirala u svaku poru društvenog i privatnog života, nastojeći sve podrediti sebi. Odnosi između Katoličke crkve i države posebno su zaoštreni nakon što je vjernicima upućeno pismo u kojem biskupi kritiziraju komunistički režim nakon zasjedanja u

⁵⁴ Vidović, Mile, *Mons. Ćiril Banić, biskup šibenski, u raljama UDBE: 1951.-1961.* Split: Crkva u svijetu; Metković: Matica hrvatska, Ogranak Metković, 2016., str. 395.

⁵⁵ *Isto*, 389.

⁵⁶ Bezina, Petar, 2000., 414.

⁵⁷ *Isto*, 394.

⁵⁸ *Isto*, 394.

⁵⁹ *Isto*, 395.

⁶⁰ Vidović, Mile, 2016., 396.

⁶¹ Bogdan, Jure, 2016., 108.

rujnu 1945. godine.⁶² Već 1946. godine donesen je Ustav čija je najvažnija odredba bila ona o odvajanju Crkve od države i odvajanju škole od Crkve. Katolička crkva nije službeno reagirala na to zbog prijašnjih iskustava, a tek nekolicina biskupa je shvatila o čemu se radi i na to upozorila.⁶³ Ustavom se ograničila i sloboda građana na brojnim područjima, primjerice: sve škole postaju državne, nevaljanost braka koji je sklopljen samo u crkvi, zabrana crkvenog djelovanja u školama, nametanje ateizma proglašenjem religije nazadnjačkom i tako dalje. Iako su, prema Zakonu, mogle biti osnivane privatne škole (posebice za školovanje vjerskih službenika), one su djelovale pod strogom kontrolom države koja ih je uvijek nastojala oslabiti i smanjiti broj učenika kako bi prestale s radom.⁶⁴ Donošeni su i pojedinačni zakoni koji su pogađali Crkvu i utjecali na organizaciju njezina rada u sljedećim godinama. Tako je, odmah po završetku rata, započet proces konfiskacije crkvenih dobara, vlasti su zaposjele zgrade u vlasništvu Crkve, zabranjena su i raspuštena katolička društva, započelo se sa zatvaranjem obrazovnih ustanova (KBF u Zagrebu i Ljubljani), a montirani su i brojni sudski procesi nakon kojih su mnogi svećenici i crkveni službenici morali izvršavati zatvorske kazne. Među njima je bio i Ćiril Banić.⁶⁵ Nakon izbacivanja vjeronauka iz škola, svećenici su ga pokušali održavati dobrovoljno po crkvama, ali ni to nije bilo jednostavno. Učiteljice su pokušavale na razne načine ispuniti vrijeme učenicima mnoštvom izvanškolskih aktivnosti kako ne bi imali vremena za vjeronauk.⁶⁶ Komunistička partija je poduzimala sve kako bi odvratila mlade ljude od Crkve i okrenula ih ateizmu.⁶⁷ Sredstva se nisu birala, propaganda je jačala, a glavni cilj je bilo prikazati svećenike kao zločince. O biskupu Baniću, koji je bio na posebnom udaru vlasti, izdana je parola kako je djeci „vadio oči“.⁶⁸ Uz to, veličalo se Tita i NOB, pozivalo se na radne akcije, a služilo se i zastrašivanjem na svim područjima.⁶⁹ Započeta je i medijska kampanja protiv Katoličke crkve i Vatikana u Jugoslaviji, posebno nakon događaja vezanih uz bl. Alojzija Stepinca.⁷⁰ Sve te odluke su postepeno vodile žestokom sukobu i raspravama između Crkve i države nakon 1945. godine koje su trajale do kraja 1960-ih.

⁶² Akmadža, Miroslav, „Uzroci prekida diplomatskih odnosa između Vatikana i Jugoslavije 1952. godine“, *Croatia Christiana Periodica*, 27(52)/2003, str. 175.

⁶³ *Isto*, 180.

⁶⁴ Bogdan, Jure, 2016., 130.-131.

⁶⁵ *Isto*, 136.-137.

⁶⁶ Skračić, Ante, „Šibenska biskupija u poraću do smrti biskupa Banića“, u: *Sedam stoljeća Šibenske biskupije. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Šibenska biskupija od 1298. do 1998.*, (ur. Josip Čuzela), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2001., str. 468.

⁶⁷ *Isto*, 466.

⁶⁸ *Isto*, 467.

⁶⁹ *Isto*, 468.

⁷⁰ Bogdan, Jure, 2016., 139.-140.

3.1. Promjena taktike“ i osnivanje svećeničkih udruženja

Nakon razdoblja „otvorenog terora“, vlasti su shvatile kako njihove metode ne donose željene rezultate. Svi proganjani i mučeni od strane vlasti za vjernike su bili pravi svjedoci Evanđelja, oni koji su uistinu bili spremni dati svoj život za Krista i Crkvu. Iz tog razloga, vlast se odlučila na „promjenu taktike“ u odnosima s Katoličkom crkvom.⁷¹

Prvi korak je bila ideja o osnivanju staleških svećeničkih društava preko kojih bi se lakše kontroliralo Crkvu iznutra i unio razdor prema načelu *divide et impera*. Iako se osnivanjem takvih Društava htjelo zavarati narod i svećenstvo idejom o normalizaciji odnosa s Crkvom, radilo se o još gorem obliku represije. Krajnji cilj je, dakako, i tadašnjim biskupima bio jasan i očit: nakon raskola između vjernika i crkvenih službenika osnovala bi se nacionalna crkva u potpunosti odvojena od Rima i pod kontrolom državnih vlasti.⁷² To najbolje potkrepljuje izjava Vicka Krstulovića splitskom biskupu Frani Franiću: „*Staleško udruženje katoličkih svećenika ima dva razloga svoga opstanka: prvi, da se Katolička crkva u Hrvatskoj odijeli od pape, i drugi, da se onda imenuje naš hrvatski papa ili patrijarh u Zagrebu koji će bolje razumjeti potrebe Katoličke crkve u Hrvatskoj nego papa u Rimu...*“⁷³ Unatoč velikom otporu unutar Crkve, vlast je uspjela realizirati svoje planove. Prvo Društvo katoličkih svećenika pod nazivom *Društvo svećenika sv. Ćirila i Metoda* osnovano je 16. rujna 1948. godine u Pazinu na poticaj Bože Milanovića, bliskog prijatelja mons. Rittiga. Budući da je situacija u Istri bila malo drugačija i članovi Udruženja su poštivali crkvenu hijerarhiju, Crkva ih je tolerirala pod uvjetom da se u društvo ne smiju učlaniti svećenici iz drugih dijelova zemlje. Već dvije godine nakon, 25. i 26. siječnja 1950., održana je osnivačka skupština udruženja Dobri Pastir u Sarajevu na poticaj bosanskih franjevac.⁷⁴

3.1.1. Reakcija Biskupske konferencije

Početak osnivanja svećeničkih udruženja uznemirio je biskupe koji su se okupili na konferenciji 26. travnja 1950. godine. Na zasjedanju su prvi put raspravljali o pitanju Udruženja što je rezultiralo preporukom *Non expedit (Ne preporučuje se)* upućenoj

⁷¹ Bogdan, Jure, 2016., 147.-148.

⁷² Isto, 148.-149.

⁷³ Vidović, Mile, *Povijest Crkve u Hrvata*. Split: Crkva u svijetu; Metković: Matica hrvatska, Ogranak Metković, 2007., str. 455.

⁷⁴ Akmadža, Miroslav, 2003., 184.-185.

svećenicima.⁷⁵ Naime, tako su biskupi dali do znanja da ne podržavaju osnivanje i rad svećeničkih udruženja te ne preporučuju svećenicima članstvo u istima. Naravno, nisu se svi slagali s tom odlukom. U crkvenim redovima je bilo i onih koji su podržavali ideju udruženja, npr. tadašnji upravitelj Šibenske biskupije Rudolf Pian.⁷⁶ Bez obzira na takve iznimke Crkva je nastavila svoju borbu, a vlasti su još više progonile protivnike njihove ideje, posebno don Ćirila.⁷⁷ Tada su biskupi postali još odlučniji i već nakon dvije godine, 26. rujna 1952. donijeli novu izjavu *Non licet (Zabranjuje se)*. Tako su zabranili osnivanje i priključivanje svećeničkim udruženjima. Uslijedili su još gori napadi na biskupe, a zbog svojih čvrstih stavova i protivljenja idejama vlasti biskup Banić je dugo trpio pogrde, prozivanja, osude i progone.⁷⁸ Koliko je poznato, upravo on je bio glavni začetnik ideje o donošenju spomenute zabrane, a samim time i najistaknutiji borac za prava Crkve u tom teškom razdoblju.⁷⁹

3.1.2. Ćiril Banić i njegovi stavovi o udruženjima svećenika

U razdoblju donošenja izjava *Non expedit* i *Non licet* Ćiril Banić je bio član Biskupske konferencije i žestoko se protivio osnivanju svećeničkih udruženja. Na samom početku provođenja ideja vlasti u djelo, on je prepoznao zamke koje su se krile iza „normalizacije odnosa“ i „primirja“ između Crkve i državnih vlasti.⁸⁰ Bilo mu je jasno kako se tu radi o osnivanju nacionalne hrvatske crkve i odlučno je ustao protiv takve ideje.⁸¹ Zbog toga je bio na meti vlasti, sudstva, tiska i ostalih medija, a još više nakon 1949. godine i sastanka u Splitu kada je ustao protiv osnivanja svećeničkih udruženja, posebice bez prisustva biskupa. Zbog toga je završio u zatvoru, a nakon 100 dana tamnice čekao ga je prisilni rad. Iako su vlasti neprekidno vršile pritisak i pokušale ga „omekšati“ raznim metodama, Ćiril Banić nikada nije odustao od svojih ideala.⁸²

Kao što je već navedeno, nedugo nakon donošenja izjave *Non licet* započeli su napadi na biskupe i svećenike. Jedan od njih je bio i Ćiril Banić, protiv kojeg su upotrijebljene osobito žestoke mjere. Prema mišljenju vlasti, on je bio najodlučniji u suprotstavljanju ideji

⁷⁵ Krišto, Jure, *Stoljeće naroda i Crkve: povijest Katoličke Crkve u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u 20. stoljeću*. Zagreb: Školska knjiga, 2019., str. 512.

⁷⁶ Dukić, Josip, 2016., 324.

⁷⁷ *Isto*, 325.

⁷⁸ *Isto*, 326.-329.

⁷⁹ Skračić, Ante, 2001., 473.

⁸⁰ *Isto*, 323.

⁸¹ Bezina, Petar, 2000., 413.

⁸² Bogdan, Jure, 2016., 158.-160.

Udruženja.⁸³ Na takav zaključak su ih naveli događaji sa sjednice biskupa 24. i 25. rujna 1952. godine koju su UDB-inci suradnici među biskupima snimili od riječi do riječi.⁸⁴ Uslijedili su fizički napadi na pastirskim pohodima, velike demonstracije, ali i propaganda u režimskim novinama, kao npr. u Šibenskom listu u kojem je i godinama poslije bio prozivan, ali ga to nije obeshrabrilo.⁸⁵ Njegova čvrstina, odlučnost i posvećenost radu očitovala se i u činjenici kako 1961. godine, a i za cijelog njegova biskupovanja, u Šibenskoj biskupiji ni jedan svećenik nije bio član Udruženja.⁸⁶ Neposlušnim svećenicima je davao duhovne kazne i na takav način spriječio njihovo članstvo u udruženjima.⁸⁷

Stav Ćirila Banića prema svećeničkim udruženjima najbolje se vidi u njegovoj izjavi od 15. studenoga 1960. godine : „...*Crkva ne može dozvoliti, da se njezino svećenstvo pocijepa, što dovodi do slabljenja i konačno do propasti discipline. Na tom stanovištu ja sam stajao do sada, a na tome stojim i dalje i u tome nisam spreman na kakve kompromise.*“⁸⁸

3.2.Prekid diplomatskih odnosa sa Svetom Stolicom i ponovno uspostavljanje odnosa

Sukobi između vlasti i Katoličke crkve, započeti još 1945. godine, sve su se više zaoštravali. Glavni razlozi su bila svećenička udruženja i pitanje Trsta te mišljenje jugoslavenskih vlasti kako je Vatikan kriv za brojne klevete koje su imale međunarodnog odjeka. Također, Vatikan nije prihvaćao komunističku vlast u Jugoslaviji, a još manje njezin odnos prema Crkvi i Alojziju Stepincu. Do prekida odnosa između Vatikana i Jugoslavije moglo je doći više puta, ali jugoslavenske vlasti su se trudile održavati balans zbog njihova utjecaja u svijetu pa je to izbjegnuto.⁸⁹ Već 1945. godine pri prvom susretu Josipa Broza Tita s nadbiskupom Alojzijem Stepincem moglo se naslutiti kako vlast želi odcjepljenje Katoličke crkve u Jugoslaviji od Vatikana. Tito je o tome otvoreno progovorio i 1949. godine na primanju svećenika koji su surađivali s režimom.⁹⁰ Svakako, vlasti su nastavile vršiti pritisak na Crkvu različitim metodama. Jedna od njih je bila i onemogućavanje rada, u nekim slučajevima zatvaranje katoličkih bogoslovija. To je započeto već 1945., a svoj vrhunac je

⁸³ Krišto, Jure, 2019., 531.

⁸⁴ *Poljička stijena- biskup Ćiril Banić*, 10. travnja 2020.

⁸⁵ Dukić, Josip, 2016., 329.

⁸⁶ Akmadža, Miroslav, „Političke prilike: komunističke vlasti prema Crkvi, biskupima i svećenicima u doba biskupa Banića“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., str. 266.

⁸⁷ Dukić, Josip, 2016., 323.

⁸⁸ Skračić, Ante, 2001., 474.

⁸⁹ Akmadža, Miroslav, 2016., 266.

⁹⁰ Vidović, Mile, 2007., 452.

doseglo 1952. i 1953. godine. Istovremeno, pripremani su brojni montirani procesi protiv crkvenih službenika među kojima je najpoznatiji slučaj kardinala Stepinca.⁹¹

Pitanje svećeničkih udruženja je pogoršalo situaciju, a prekid diplomatskih odnosa dviju država je bio sve izgledniji. U siječnju 1952. godine Tito je predložio prekid odnosa sa Svetom Stolicom. Tjedan dana kasnije vjeronauk je izbačen iz škola, a katolički bogoslovni fakulteti u Ljubljani i Zagrebu izbačeni su iz sastava sveučilišta. Pojačana je propaganda protiv religioznosti u odgojnim ustanovama i krenulo se u otvorenu borbu protiv svećenika koji su se protivili vlasti. Situacija se pogoršavala, a za prekid odnosa tražio se bilo kakav povod.⁹²

No, na takvo nešto se nije trebalo dugo čekati. Početkom studenoga vlada je uputila pismo Vatikanu zbog uplitanja u državne poslove kada su u pitanju svećenička udruženja, a odgovor su dobili nakon više od mjesec dana. U odgovoru Vatikana je naglašeno kako rješavanje odnosa nije moguće dok se ne riješe spomenuta pitanja. Kada je Radio Vatikan 29. studenoga 1952. godine objavio službeni popis novih kardinala na kojemu se nalazilo ime već zatvorenog Alojzija Stepinca, jugoslavenskoj vladi je to bila kap koja je prelila čašu.⁹³ 17. prosinca 1952. pomoćnik ministra vanjskih poslova uručio je pismo vlade mons. Silviju Oddiju u Beogradu kojim su službeno prekinuti odnosi između Jugoslavije i Svete Stolice.⁹⁴

Nakon što je 1958. godine preminuo papa Pio XII. i 1960. godine kardinal Alojzije Stepinac, jugoslavenska vlada je odmah najavila mogućnost poboljšanja odnosa s Vatikanom jer više nema „glavnih krivaca“ za prethodni sukob. Predstavnici Crkve i vlasti su se sve češće sastajali, što je naposljetku i dovelo do popuštanja napetosti.⁹⁵ Prvi pokušaji normalizacije odnosa dogodili su se 1960. godine kada je jugoslavenska vlada naglasila kako primjećuje i promjenu odnosa Vatikana prema njima te spremnost za suradnju. Tražili su razgovore s predstavnicima crkvenih vlasti kako bi preispitali stavove Vatikana, ali bez otvaranja pitanja o obnovi diplomatskih odnosa.⁹⁶ Krajem 1960. godine, nakon godišnje konferencije, biskupi su u pismu izrazili spremnost za suradnju s jugoslavenskom vladom kada je u pitanju normalizacija odnosa. Iako je beogradski nadbiskup Josip Ujčić s

⁹¹ Krišto, Jure, 2019., 515.

⁹² Akmađža, Miroslav, *Crkva i država: dopisivanje i razgovori između predstavnika Katoličke crkve i komunističke državne vlasti u Jugoslaviji (Vol. I.)*, Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije "Tkalčić", 2008., str. 28.-29.

⁹³ *Isto*, 29.

⁹⁴ ISTI, 2016., 267.

⁹⁵ *Isto*, 277.

⁹⁶ *Isto*, 278.

oduševljenjem i pun nade otišao u Vatikan, tamo je situacija bila drugačija. Još uvijek je postojalo mnogo pitanja i prijepora koji su se morali riješiti prije početaka pregovora o normalizaciji. Tek deset godina nakon toga došlo je do obnove diplomatskih odnosa između Jugoslavije i Svete Stolice, čemu je zasigurno doprinio i Drugi vatikanski sabor.⁹⁷ Nakon sabora, 25. lipnja 1966. potpisan je *Protokol* između jugoslavenske vlade i Vatikana koji se sastojao od četiri dijela.⁹⁸ Time je Sveta Stolica htjela pomoći Crkvi u Hrvatskoj kod pronalaženja načina življenja i uspostave odnosa u režimu. Mnogi Hrvati, posebno iseljenici, nisu s oduševljenjem dočekali *Protokol* i bili su veoma sumnjičavi prema takvim potezima Vatikana. Svakako valja napomenuti da je *Protokol* imao svoje dobre i loše strane, ali one nisu ugrozile interese hrvatskih svećenika i vjernika.⁹⁹

4. NAPADI, POLITIČKI PROGONI I SUDSKI PROCESI PROTIV BISKUPA BANIĆA

4.1. Početak progona prije biskupske službe

Još i prije Drugog svjetskog rata, u Prvoj Jugoslaviji, Crkva i njezini svećenici bili su trn u oku vlasti. Njih se na brojne načine ponižavalo, kažnjavalo i mučilo. Jedan od njih je bio i Ćiril Banić. Već 1922. godine, dok je vršio službu župnika u Docu, došlo je do prvih optužbi protiv njega. Tada je don Ćiril osumnjičen za prijestupe 91. i 92. Srpskog kaznenog zakonika. Ni sam nije znao na što se to točno odnosilo, a na kraju nije bilo posljedica. Ovaj događaj bio je samo početak progona i nevolja koje su ga čekale u budućnosti.¹⁰⁰

4.1.1. Prvo otpuštanje iz profesorske službe

Deset godina nakon prvog osumnjičenja, don Ćiril je vršio profesorsku službu vjeroučitelja u Muškoj realnoj gimnaziji u Splitu. U svibnju 1932. godine „Prosvetno odeljenje“ Banske uprave je na adresu gimnazije poslalo dopis. U njemu je stajalo da se „iz provjerenih izvora saznalo kako je don Ćiril za vrijeme sata vjeronauka Hrvate nazvao nekarakternim ljudima koji se stavljaju u ropsku službu Beograda“, nakon čega je uslijedila

⁹⁷ Akmadža, Miroslav, 2016., 279.

⁹⁸ Vidović, Mile, 2007., 462.

⁹⁹ *Isto*, 463.

¹⁰⁰ Kovčić, Slavko, 2016., 58.-59.

rasprava sa đakom Amatom. Od ravnatelja je zatražena brza i temeljita istraga predmeta te hitan izvještaj.¹⁰¹

Ravnatelj je uputio odgovor 6. svibnja 1932. godine u kojem tvrdi kako je „*ispitao sedam učenika različitih političkih opredjeljenja*“ i nijedan od njih nije potvrdio optužbe protiv Banića. Nadodao je kako Banića smatra žestokim klerikalcem, ali nikada nije uočio prijestupe u radu. Uslijedila je nova istraga jer načelnik „odeljenja“ nije bio zadovoljan odgovorom ravnatelja. Ponovno su ispitali đake pri čemu su navodili rečenice koje je don Ćiril „izgovorio“.¹⁰² Iako mu ni nakon preslušavanja učenika nije dokazana krivnja, kralj Aleksandar I. ga je na prijedlog ministra prosvjete otpustio iz profesorske službe krajem lipnja. Naravno, povod za to nije bila izjava na satu vjeronauka ni prepiska s učenicom, već najvjerojatnije don Ćirilova odluka da ne glasuje na tadašnjim izborima.¹⁰³

O ovom događaju svjedoči i pismo protesta Ministarstvu prosvjete biskupa Bonefačića koje je u cijelosti sačuvano. U njemu je vidljivo kako su razlozi otpuštanja zapravo nevaljani i koji se sve protuzakoniti postupci kriju iza toga. Naveo je kako Baniću krivnja nije dokazana jer nijedan učenik nije potvrdio optužbe protiv njega, a sve to vrijeđa i prava Katoličke crkve. Na kraju je zatražio povlačenje odluke o otpuštanju, ali to nije urodilo plodom.¹⁰⁴

Iste godine, Ćiril Banić je postao stalni župnik župe sv. Križa u Splitu odlukom Svete Stolice kako državne vlasti ne bi mogle poništiti imenovanje. Čak ni u toj službi nije bio pošteđen optužbi i prijetnji vlasti. Samo jedan od primjera je policijska prijava zbog vješanja zastava na crkvi. Naime, za rođendan kralja Petra II. bile su izvješene male i trošne zastavice na zvoniku i župnoj kući, a na dan imendana i rođendana dr. Mačeka „*velike plemenske zastave, njih 10 na crkvi i uredu*“ što je zasmetalo vlastima.¹⁰⁵ Na don Ćirila je neprekidno vršen pritisak optužbama, porugama i sudskim postupcima kako bi ga sputali i obeshrabrili u vršenju službe.

4.1.2. Ponovno otpuštanje iz službe 1942.

Nakon uspostave Banovine Hrvatske, don Ćiril je zatražio povratak na svoje vjeroučiteljsko mjesto. Odlukom Banske vlasti Banovine Hrvatske iz 1940. godine, to mu je i

¹⁰¹ Kovačić, Slavko, 2016., 59.-60.

¹⁰² *Isto*, 60.

¹⁰³ *Isto*, 61.

¹⁰⁴ *Isto*, 61.-63.

¹⁰⁵ *Isto*, 70.

odobreno. Ni ovaj put njegova služba nije bila dugoga vijeka, budući da je na sebe navukao bijes talijanskih fašističkih vlasti.¹⁰⁶

Prije proslave prve obljetnice fašističke vlasti u Dalmaciji, koja je bila najavljena za 15. travnja 1942. godine, don Ćiril je očito razljutio talijanske vlasti nekim svojim postupcima.¹⁰⁷ Kojima točno ne može se ustvrditi, ali svakako im je zbog svoga domoljublja i svećenstva bio trn u oku. Naime, *Governo della Dalmazia* je već 10. travnja zatražio njegov odlazak iz Splita, što se kasnije ponavljalo još nekoliko puta. Stanje se pogoršalo nakon što je u policijskom zatvoru ubijen profesor Ćiro Gamulin jer je, tom prilikom, don Ćiril pozvao sve profesore realke na sv. misu koju je on služio za pokojnika.¹⁰⁸

Krajem 1942., Kraljevska prefektura u Splitu je poslala obavijest Biskupskom ordinarijatu kojom je don Ćiril Banić otpušten iz službe i, nakon malo više od tjedan dana, protjeran preko granice (okupiranog teritorija). Kako je on sam tvrdio u pismu iz 1952, povod za takvu odluku je bilo njegovo odbijanje fašističkog pozdrava kojeg nije koristio niti je tražio od svojih učenika takve pozdrave.¹⁰⁹ Nakon odlaska iz Splita, biskup Bonefačić ga je preporučio na teritoriju cijele Hrvatske. Kratko je živio u Zagrebu kod rodbine i zatim proveo nekoliko godina u Osijeku gdje je predavao talijanski jezik, a kasnije i vjeronauk.¹¹⁰

4.1.3. Prvo uhićenje- istražni zatvor i popravni rad

O djelovanju Ćirila Banića između 1944. godine i imenovanja biskupom 1951. već je bilo govora u prethodnom tekstu. Uz to što je dugo vremena bio bez stalne službe, dobio je i mirovinu te se bavio honorarnim poslovima.¹¹¹ Neko vrijeme je obnašao dužnost dekana Katedralnog dekanata u Splitu, a iz te službe je otpušten na vlastiti zahtjev iz nepoznatih razloga.¹¹² U tom razdoblju se nije nikome posebno zamjerio, sve do 1949. i početaka osnivanja svećeničkih udruženja u Hrvatskoj, pa i u Splitu.¹¹³ Svakako, komunističke vlasti su od samih početaka smatrale Banića iznimno opasnim zbog njegova velikog utjecaja na biskupa Bonefačića i stavova o svećeničkim udruženjima.¹¹⁴

¹⁰⁶ Kovačić, Slavko, 2016., 71.

¹⁰⁷ *Isto*, 71.

¹⁰⁸ *Isto*, 72.

¹⁰⁹ *Isto*, 72.-73.

¹¹⁰ *Isto*, 73.-75.

¹¹¹ *Isto*, 80.

¹¹² *Isto*, 83.

¹¹³ *Isto*, 83.

¹¹⁴ *Isto*, 84.

Predsjednik republičke Komisije za vjerske poslove Svetozar Rittig je u studenom 1949. sazvao sastanak splitskih svećenika. Na njemu se Banić istaknuo svojim govorom jer nije dopustio raspravu o osnivanju svećeničkih udruženja bez prisustva biskupa Bonefačića. U tome su ga podržali još neki svećenici pa je sastanak završen bez ikakvih dogovora. Upravo taj postupak je razljutio komunističke vlasti i potvrdio njihovu sumnju o snažnom utjecaju don Ćirila na biskupa Bonefačića te mu donio velike nevolje sljedeće godine.¹¹⁵

17. ožujka 1950. gradsko odjeljenje UDB-e za Split uhitilo je don Ćirila Banića. U dosjeu je kao razlog navedena povezanost sa ilegalnom organizacijom „Blok ilegalnih hrvatskih snaga“ i neprijateljske aktivnosti u predizbornoj kampanji. O cijelom događaju je sačuvan i tekst, osobno svjedočanstvo don Ćirila koje je napisao nekoliko godina nakon.¹¹⁶ U njemu piše kako je nakon uhićenja bio podvrgnut neprekidnom ispitivanju 24 sata. Za to vrijeme je u sobu nekoliko puta ušao šef UDB-e Mirko Rončević koji ga je dodatno vrijeđao. Poslije ispitivanja bačen je u tamnicu. Kada opisuje svoje zatvoreničke dane, don Ćiril navodi kako je dijelio ćeliju s petoricom informbiroovaca, nevjernika, ali su se nakon nekog vremena sprijateljili. Nakon 100 dana u zatvoru, došao je i dan rasprave na sudu. Don Ćiril je osuđen na godinu dana prisilnog rada bez mogućnosti puštanja na slobodu zbog „propusta“. Naime, prema presudi on nije prijavio svog učenika koji je učinio djelo protiv države. Žalba mu je odbijena i prisilni rad je počeo služiti 2. studenoga 1950. godine. Budući da mu je svaki dan u pritvoru uračunat u kaznu na način da se jedan zatvorski brojao kao 3 dana prisilnog rada, kaznu je odslužio 6. siječnja 1951. godine. Još dugo vremena nakon toga don Ćiril je, prema svjedočenju rodbine, kolega, učenika i suradnika, osjećao posljedice zatvorskih dana i mučenja. Naime, najviše su ga mučili kada bi mu uzastopce, više puta u noći, prekidali san. Zbog toga je don Ćiril mjesecima nakon mucao i nije mogao pravilno izgovarati riječi. Uz to, na kraju postupka je izgubio i mirovinu.¹¹⁷

Važno je napomenuti kako niti jedan detalj cijelog postupka protiv don Ćirila nije objavljen u „Slobodnoj Dalmaciji 1950. godine što, na neki način, i potvrđuje pretpostavke da su vlasti radile sve kako bi ga slomile, spriječile njegovo djelovanje i utjecaj na biskupa Bonefačića.¹¹⁸

¹¹⁵ Kovačić, Slavko, 2016., 84.-85.

¹¹⁶ *Isto*, 85.

¹¹⁷ *Isto*, 85.-86

¹¹⁸ *Isto*, 88.-89.

4.2. Progoni za vrijeme biskupske službe

Nekoliko mjeseci nakon izvršenja kazne prisilnog rada, Ćiril Banić je postao biskup Šibenske biskupije. Nakon svega što je pretrpio i doživio, ni za vrijeme biskupske službe nije bilo lakše. Na samom početku sukobio se s Vickom Krstulovićem, jednim od najvećih i najutjecajnijih komunista u Dalmaciji. Poslije govora kojega je Krstulović održao krajem listopada, došlo je do prepiske između njega i biskupa Banića vezano uz optužbe upućene biskupu.¹¹⁹ Kada su Krstulovićeve klevete dovele do novih incidenata, ocrnjivanja biskupa i bacanja kamenja na njegova kućna vrata¹²⁰ odlučio je pisati Komisiji za vjerske poslove i predsjedništvu Vlade NR Hrvatske.¹²¹ Ipak, progoni su se nastavili bez obzira na biskupova pisma i prigovore.

4.2.1. Napadi za vrijeme pastirskih pohoda

Za vrijeme svoje biskupske službe, Ćiril Banić je obavio dva pastirska pohoda po cijeloj Šibenskoj biskupiji. Onaj prvi, koji je trajao od 1952. do 1956. godine i naziva se „teška prva vizitacija“, zasigurno je ostavio velikog traga i ne samo na biskupa, već i u povijesti Šibenske biskupije.¹²² Drugi pastirski pohod koji se odvio između 1958. i 1960. godine prošao je puno mirnije i bez većih incidenata.¹²³

1952. godine, Ćiril Banić je posjetio 4 dekanata i 12 župa u kojima su bili dijecezanski svećenici. Na početku pastirskog pohoda trebao je posjetiti najstariju župu u biskupiji, Skradin i podijeliti svetu potvrdu. Iako je vizitacija bila dogovorena na Mali Uskrs, župnik je odgodio za lipanj zbog lošeg zdravstvenog stanja. U lipnju je ponovno pokušao odgoditi zato što se pročulo kako se biskupu radi o glavi. Bez obzira na to, biskup Banić nije odustao od vizitacije i sve se odvijalo bez incidenata.¹²⁴

Usljedio je pohod Tišnjanskom dekanatu gdje je narod radosno i svečano dočekaio biskupa. Dogodio se i „mali incident“ u Pirovcu kada je u noći bačena bomba u župnu kuću gdje je spavao biskup Banić, ali srećom nije eksplodirala.¹²⁵ Svi događaji bili su samo priprema za ono što je uslijedilo tijekom posjeta župama Vodičkog dekanata, posebno u

¹¹⁹ Akmadža, Miroslav, 2008., 259.-260.

¹²⁰ ISTI, 2016., 247.

¹²¹ ISTI, 2008., 265.-267.

¹²² Glasnović, Franjo, 2016., 221.

¹²³ *Isto*, 231.

¹²⁴ *Isto*, 221.-222.

¹²⁵ *Isto*, 222.

Vodicama, Zatonu i Prviću. Tamo se biskupa pokušalo otjerati na razne načine i onemogućiti mu sam dolazak.

Nekoliko dana prije posjeta Vodicama, župnik je zamolio biskupa Banića da ne dolazi jer je obaviješten o pripremama za napad na njega, a na okupljanjima se huškalo i narod. Vizitacija je bila dogovorena za 16. srpnja, ali već se dan prije dogodio prvi incident. Tada je u Vodicama osvanuo letak s naslovom „Neprijateljski rad biskupa Banića“ kojeg su napisali tamošnji komunisti kako bi ga još više ogadili i okrenuli narod protiv njega. Biskup je na to odmah reagirao i osobno u šibenski kotar odnio pismo kojim je dokazao da je letak izmišljen. Na kraju razgovora, tajnik mu je obećao kako će biti zaštićen jer će on kontaktirati tamošnju miliciju.¹²⁶ Istoga dana su Vodičani zabranili biskupu dolazak, a mjesnog župnika zasuli kamenjem. Zbog svih događaja, razmišljalo se o načinu putovanja i najsigurnijoj ruti kojom bi biskup stigao u Vodice. Na kraju je odlučeno kako će se poći brodom do Martinske, a zatim automobilom do Vodica. Iako se poduzelo sve da biskup sigurno stigne na odredište, na cesti između Martinske i Vodica upali su u zasjedu. Kada je skupina ljudi pokušala zaustaviti automobil, on je probio blokadu, a uslijedila su i dva pucnja. Kasnije je i čovjek koji je pucao na biskupa potvrdio istinitost događaja i priznao kako su mu komunističke vlasti dale takvu naredbu.¹²⁷ Odmah po dolasku, biskup je izvijestio miliciju o incidentu, a komandant je ostao u čudu govoreći kako nije dobio nikakvu obavijest iz Šibenika. Bez obzira na cjelodnevnu napetost i strah od novih nevolja, biskup je održao svetu misu i podijelio sakrament svete potvrde. Kada je došlo vrijeme za povratak u Šibenik, biskup i don Srećko Pavić su se odlučili vratiti brodom da ne bi ponovno upali u zasjedu. Iako su teško pronašli prijevoz jer su ljudi bili u strahu, na kraju ih je prevezao dr. Šoša.¹²⁸

Nakon svih događaja, biskup se premišljao oko pohoda u „komunistički“ Zaton, a čak je i više puta bio upozoravan. Nekoliko dana prije vizitacije u Zatonu je zabranjen dolazak ljudi izvana, ali biskup je ipak odlučio poći. Zbog prijetnje vlasti opet je prijevoz postao glavni problem, ali don Srećko Pavić se uspio snaći na način da nije rekao vozaču koga vozi u automobilu. Ipak, incident je bio neizbježan. Pukovnik Živković je održao govor u kojem je vrijeđao biskupa i izgovorio gomilu lažnih optužbi protiv njega te je htio spriječiti podjelu svete potvrde 20. srpnja. Od podjele sakramenta se nije odustalo, a kada je biskup krenuo prema crkvi opkolila ga je skupina ljudi i sprječavala prolaz. Po završetku mise situacija se

¹²⁶ Glasnović, Franjo, 2016., 223.-224.

¹²⁷ *Isto*, 225.

¹²⁸ *Isto*, 225.-226.

ponovila, a u jednom trenutku su ljudi počeli zasipati biskupa i još neke svećenike pijeskom i zemljom. Nakon što su se probili do župne kuće, vratili su se u Šibenik brodom.¹²⁹

Ponovno je odlazak u pohod, ovaj put u Prvić, postao upitan. Kada se 1. kolovoza biskup Banić iskrcao na rivi netko je povikao „Doli biskup!“ nastavivši ga vrijeđati. Sljedećeg dana je obaviješten o ozbiljnom stanju u Šepurinama gdje su čak na prilaznim putovima postavljene prepreke pa je pohod otkazan.¹³⁰ Pri povratku u Šibenik se dogodila zanimljiva situacija. Naime, kako su i u Prviću ljudi bili preplašeni i nitko nije htio voziti biskupa, skupilo se osam žena koje su ga veslima prevezle u Šibenik.¹³¹

Pohod Rogozničkom dekanatu prošao je bez većih problema i incidenata,¹³² kao i sve biskupove vizitacije koje su uslijedile 1955. i 1956., ali i za vrijeme drugog pastirskog pohoda od 1957. do 1960. godine.

4.2.2. Nastavak optužbi i saslušanja 1952.

Poslije teškog razdoblja pastirskih pohoda, progona i pokušaja vlasti da slome biskupa Banića su nastavljeni. Nedugo nakon donošenja izjave *Non licet* i on je (kao i većina ostalih biskupa) pozvan na saslušanje kod javnog tužitelja Živka Gojanovića 8. listopada 1952. godine. Između ostaloga, izjasnio se kako je pročitao zabranu o širenju Deklaracije, ali nije mogao obećati da to neće učiniti.¹³³ Uslijedio je napad na biskupa u *Šibenskom listu* kojeg je, sudeći po inicijalima, napisao i potpisao upravo Živojin Bulat. Prozvao je „*najgrlatije pobornike Vatikana*“ i među njih ubrojio biskupa Banića koji je, po njegovu mišljenju, odigrao ključnu ulogu na posljednjoj Biskupskoj konferenciji gdje su osuđena svećenička udruženja.¹³⁴ Svi ti događaji izazvali su jako loše i depresivno stanje kod biskupa Banića koji je nakon 30. listopada 1952. dva dana bio u nesvijesti. Za to vrijeme biskupijom je upravljao don Ante Radić koji je više puta pozivan na saslušanja zbog pitanja svećeničkih udruženja, ali se nikada nije izjasnio.¹³⁵

¹²⁹ Glasnović, Franjo, 2016., 226.-227.

¹³⁰ *Isto*, 227.

¹³¹ *Isto*, 228.

¹³² *Isto*, 228.

¹³³ Akmadža, Miroslav, 2016., 260.

¹³⁴ Dukić, Josip, 2016., 329.

¹³⁵ *Isto*, 333.

4.2.3. Progon iz rodnog mjesta

1953. godine biskup Banić je boravio u rodnom Donjem Docu zbog lošeg zdravstvenog stanja. Iako se činilo da je na sigurnom i može se oporavljati u miru, nije sve bilo tako jednostavno. Prema izvještaju Nede Bartulovića, pripadnika splitske UDB-e, već nakon šest dana organizirane su demonstracije s namjerom protjerivanja biskupa Banića. Tu su najveću ulogu odigrale vlasti jer narod kao cjelina nije htio sudjelovati pa je prvi pokušaj progona propao.¹³⁶

Ipak, nakon žestokih neprijateljskih govora i uvreda na račun biskupa Banića, izabrana je delegacija koja mu je trebala priopćiti kako nije poželjan u kraju i mora ga napustiti u roku od jednoga sata. Kada su došli biskupu, on se nalazio u krevetu i nakon što je poslušao njihove upute, iste je i odbio. Upitao ih je s kojim pravom ga tjeraju iz vlastite kuće, imaju li ikakvu dozvolu te objasnio svoje stavove prema fašističkoj Italiji i komunističkoj Jugoslaviji. Iako je bio protiv fašističke Italije i njezina odnosa prema Dalmaciji, nije mogao protiv Vatikana i Svete Stolice koji su mu nadređeni. Također, objasnio je kako je bolestan i ne može u tako kratkom vremenu napustiti Dolac. Ako narod zahtjeva da odmah ode, mogu slobodno doći i ubiti ga jer on ne može i ne želi otići.¹³⁷

Nakon što se delegacija vratila sekretaru Komiteta, on nije bio zadovoljan situacijom. Tada su svi krenuli pred kuću biskupa Banića, a putem se pjevalo, vikalo i psovalo. Kada su došli, biskup nije htio otvoriti. Noć je odmicala, a situacija se pogoršavala pa je popustio i otvorio vrata samo sekretaru. On ga je pokušao nagovoriti da odmah ode, ali biskup se bojava fizičkog sukoba i htio je krenuti ujutro. Na kraju je odlučio krenuti odmah uz uvjet da mu se osigura put i obeća kako ga nitko neće napasti. Sekretar mu je obećao zatraženo, a svjetina se povukla. Nakon polaska i 300 metara puta, automobil je stao i pokvario se. Biskup je posumnjao kako je riječ o smicalicama ili napadu, ali našli su novi prijevoz. Na putu prema čovjeku koji ih je trebao prevesti do Splita, ljudi su dočekali biskupa na putu i počeli ga zasipati kamenjem uz brojne pogrдне riječi. Kada su napokon stigli, ni njegov automobil nije bio ispravan pa su ga pokušali popraviti.¹³⁸ Krenuli su prema Splitu poslije 22 sata u noći, a biskup Banić je za puta ponovno iznio svoje stavove o Vatikanu i Svetoj Stolicu. Na Klisu im je ponovno prepriječen put, ali se nisu zaustavljali. Kada su odmakli od svjetine i nastavili

¹³⁶ Vidović, Mile, 2016., 107.

¹³⁷ *Isto*, 108.

¹³⁸ *Isto*, 109.

putovanje do Splita, biskup je zahvalio sekretaru što ga je nagovorio da pođe istoga dana jer nitko ne zna što bi ga dočekalo sutra.¹³⁹

4.2.4. Demonstracije u rujnu 1953.

Kako je vrijeme prolazilo, napadi na biskupa Banića bili su sve gori i učestaliji. Nastavila se prozivka i hajka na njega u *Šibenskom listu*. Naime, 12. kolovoza 1953. objavljen je članak pod naslovom *Protunarodni biskup*. Na početku se iznosi podatak kako su ga mještani protjerali iz rodnog Donjeg Doca zato što je odmah po dolasku tamo počeo neprijateljski djelovati. U nastavku autor želi prikazati lik biskupa Banića koji je dobio tu službu „svojim neprijateljskim djelovanjem“ protiv komunističke vlasti.¹⁴⁰

Istoga dana je došlo do „spontanih demonstracija“ kada je masa građana protestirala protiv Vatikana i njihove neprijateljske politike koju provode biskup Banić i njemu slični. Protesti su se nastavili ispred biskupova dvora gdje se priključilo još ljudi, a na kraju se klicalo Titu i Jugoslaviji. Krajem kolovoza i početkom rujna pojačana je propaganda protiv biskupa koja kao da ga je pripremala na ono što je uslijedilo.

Slika 1.- Šibenski List 12. 8. 1953.

¹³⁹ Vidović, Mile, 2016., 110.

¹⁴⁰ „Protunarodni biskup“, *Šibenski List*, br. 52, 12.8. 1953., str. 1.-2.

Iz toga se može zaključiti kako su demonstracije koje su uslijedile u rujnu i progon iz Šibenika bili pomno planirani unaprijed.¹⁴¹

3. rujna 1953. godine došlo je do novih demonstracija. Navečer su se ljudi okupili pred biskupskom palačom i sjemeništem te počeli razbijati prozore i vrata. Prvo je napadnut vikar don Ante Radić koji je nasilno odveden u Split. Druga grupa demonstranata na čelu sa Živojinom Bulatom ostala je u Šibeniku i 4. rujna oko 1:30 u noći nasilno ušla u biskupsku palaču. Biskup Banić je također prisilno odveden u Split. Tamo je smješten u franjevački samostan na Obali, ali mir nije potrajao. 5. rujna navečer ponovio se scenarij iz Šibenika. Demonstranti su prisilno ušli u samostan i zaprijetili biskupu kako mora otići. Tada mu je pozlilo i izgubio je svijest. Bez obzira na njegovo teško stanje, nasilje nije prestajalo. Štoviše, demonstranti su do kasnih noćnih sati bacali kamenje u njegovu sobu. Tek oko 4 sata ujutro do biskupa je stigao liječnik koji ga je nakon pregleda uputio u bolnicu. Ondje je ostao do 11. rujna kada je otputovao u Zagreb.¹⁴² I nakon progona propaganda u *Šibenskom listu* je nastavljena, a lažne optužbe su postajale sve gore.¹⁴³

4.2.5 Optužbe za vrijeme progonstva

Nakon što je šibenska UDB-a saznala da biskup Banić boravi u Zagrebu, 21. studenoga 1953. pokrenuta je istraga zbog djela „*protiv slobode i prava građana sprečavanjem javnih skupova*“.¹⁴⁴ Tri dana nakon, 24. studenoga, biskup Banić je pozvan na ispitivanje kao svjedok u krivičnom predmetu don Ante Radića. Riječ je, naravno, opet bila o djelovanju protiv Svećeničkih udruženja i potezima don Ante Radića iza kojih je „stajao Banić“. Biskup je ponovio već prije izrečeno i nije imao veze s njegovim postupcima zbog jer je u tom razdoblju zbog svoje teške bolesti prepustio upravljanje biskupijom svom tajniku i generalnom vikaru.¹⁴⁵ Istog dana iznesena je teška kleveta i optužba na račun biskupa Banića. Tada mu je po prvi put pokazano pismo kojeg je „napisala“ Marija Bravić u Donjem Docu 10. listopada 1923. dok je on bio tamošnji župnik. Navodno ga je tada poslala biskupu Bonefačiću koji je 10 dana prije preuzeo upravu biskupije. U pismu tvrdi kako je ona „*siromašna majka dvoje djece i jednoga dana ju je župnik don Ćiril Banić pod nekakvom izlikom pozvao u svoj ured i htio obeščastiti. Poslije toga je više puta pozivao k sebi pa su i*

¹⁴¹ Dukić, Josip, 2016., 334.

¹⁴² *Isto*, 335.

¹⁴³ *Isto*, 336.

¹⁴⁴ Vidović, Mile, 2016., 126.

¹⁴⁵ *Isto*, 127.

*mještani počeli sumnjati.*¹⁴⁶ Nakon što je ugledao to pismo, biskup je ostao u šoku što se vidi i po njegovoj reakciji. Odmah je poslao pismo šibenskoj UDB-i kako se radi o falsifikatu i kleveti kojom ga se želi osramotiti.¹⁴⁷ Kako bi UDB-a dokazala istinitost tužbe Marije Bravić protiv biskupa Banića, ispitan je mještаниn Docа Mate Banić koji svojom izjavom nije ništa konkretno potvrdio.¹⁴⁸ Ipak, postoje vjerodostojni dokumenti i mnoštvo dokaza koji idu u prilog činjenici da se radi o falsifikatu, a spomenuti ćemo najvažnije. Naime, prezime Bravić uopće nije postojalo u Docu, a najbližnji oblik prezimena je bio Braović. Prema Matici vjenčanih vjerojatno se mislilo na Maru Braović koja se vjenčala za Marka Braovića 12. veljače 1953. Točno je da je spomenuta imala dvoje djece od kojih je prvo rođeno 1929., a drugo 1931. godine, dakle godinama nakon datuma naznačenog u pismu.¹⁴⁹ Nakon niza činjenica, zaključujemo kako se uistinu radilo o falsifikatu. Ono što ostaje nejasno jest tko je autor spornog pisma? Na ispitivanju je UDB-a izjavila kako su pismo dobili iz Arhiva biskupije što nije istina. Svaki spis koji stigne u biskupiju se protokolira, a o pristizanju ovoga nema nikakvog zapisa. Također, ako se čuva u arhivu mora imati pečat biskupije i broj protokola što opet nije slučaj. Očito je kako pismo nije postojalo do 1953. i radi se o falsifikatu, ali ne može se sa sigurnošću utvrditi tko ga je napisao. Prema svemu sudeći, vjerojatno se radilo o UDB-i koja je tada vršila veliki pritisak i poduzimala sve kako bi se riješila biskupa Banića.¹⁵⁰

Nakon svih događaja, biskup Banić i don Ante Radić ostali su u Zagrebu do kraja siječnja 1954. godine. Na povratku u Šibenik, u Kninu su ga dočekali službenici UDB-e i protiv njegove volje odveli u Split. Tamo je ostao do 8. ožujka 1954. kada se odlučio vratiti u Šibenik bez obzira na sve prijetnje koje su pristizale.¹⁵¹

4.2.6. Optužbe i saslušanja 1955. i 1956. godine

Sredinom veljače 1955. godine, načelnik šibenske UDB-e Krsto Lambaša pokrenuo je istragu protiv biskupa Banića zato što je uz oštre mjere postigao da u njegovoj biskupiji više nema svećenika članova Udruženja.¹⁵² Četiri mjeseca kasnije, biskup je donio odluku o zabrani prodaje, zadržavanja i čitanja „Dobrog pastira“, revije Udruženja katoličkih svećenika

¹⁴⁶ Vidović, Mile, 2016., 129.

¹⁴⁷ *Isto*, 130.

¹⁴⁸ *Isto*, 131.

¹⁴⁹ *Isto*, 132.-133.

¹⁵⁰ *Isto*, 134.-135.

¹⁵¹ Dukić, Josip, 2016., 336.-337.

¹⁵² Akmadža, Miroslav, 2016., 262.

BiH. 8. srpnja je predloženo UDB-i NR Hrvatske pokretanje kaznenog postupka protiv njega, zbog čega je biskup i saslušan 11 dana kasnije. Tada je izjavio kako ima pravo donositi zabrane u svojoj biskupiji čime nije prekršio nikakve državne zakone, ali spreman je ići i u zatvor zbog toga. U rujnu je Živko Gojanović podnio optužni prijedlog na temelju čega je biskup kažnjen sa 10000 dinara, što je i platio.¹⁵³

Pritisak na biskupa se nastavio pa je tako sredinom listopada Savo Bogdanović zatražio od Krste Lambaše pokretanje novog izviđaja. Ovoga puta postupak je pokrenut zbog okružnice od 20. rujna iste godine, a uz to su tražili ispitivanje vezano uz okružnicu broj 597. Na ispitivanju 7. studenoga biskup je odbijao odgovarati na pitanja i tražio je privatni razgovor s Lambašom, što je i dopušteno. Tada mu je objasnio razloge izdavanja okružnice, ponovio kako neće popuštati u svojim stavovima vezanim za Udruženja svećenika i požalio se na brojne počinjene nepravde.¹⁵⁴ Krajem siječnja 1956. godine šibensko Okružno javno tužilaštvo je podnijelo optužni prijedlog koji je odbačen mjesec dana kasnije. Razlog odbacivanja optužbe je odustajanje tužitelja jer je biskup na sudu izjavio kako se tekst iz okružnica nije odnosio na državne vlasti. Neki pripadnici UDB-e su se bunili zbog takvog ishoda, ali slučaj je već bio zatvoren.¹⁵⁵

4.2.7. “Mirno razdoblje“

Razdoblje od 1956. do 1959. godine može se nazvati „mirnim“, ali samo ako se uzme u obzir intenzitet napada i progona biskupa Banića koji se do 1956. godine pojačavao. Naravno, to ne znači da u spomenutom razdoblju nije bilo optužbi i progona, ali oni su bili manjeg intenziteta. Kao što je već navedeno, biskupovi pastirski pohodi koji su se odvijali tih godina prošli su mirno i bez većih incidenata. Bez obzira na to, UDB-a je aktivno tražila suradnike iz užih krugova rodbine biskupa Banića.¹⁵⁶

Situacija se za biskupa Banića ponovno promijenila 1959. godine nakon napisa „Listopadne pobožnosti“ u okružnici br. 59. Okružno javno tužilaštvo u Šibeniku zatražilo je 28. listopada 1959. godine zabranu širenja iste, a biskup je pozvan na saslušanje 2. studenoga 1959. godine.¹⁵⁷ Dva dana kasnije, biskup je uložio žalbu na uručeno rješenje.¹⁵⁸ Žalba je

¹⁵³ Akmadža, Miroslav, 2016., 262.-263.

¹⁵⁴ *Isto*, 263.

¹⁵⁵ *Isto*, 264.

¹⁵⁶ Vidović, Mile, 2016., 268.

¹⁵⁷ Akmadža, Miroslav, 2016., 264.-265.

¹⁵⁸ Vidović, Mile, 2016., 323.

prihvaćena sredinom lipnja 1960. godine zato što se iz sadržaja samog napisa nisu mogle iščitati namjere širenja lažnih vijesti i ugrožavanja državnih interesa.¹⁵⁹

4.2.8. Odbijanje zahtjeva za putovnicu

Početakom 1960. godine, biskup Banić je trebao putovati za Rim pa je zatražio izdavanje putovnice, ali ni to nije prošlo bez nevolja i teškoća. Kada je u ožujku otišao načelniku šibenskog SUP-a, on ga je upitao što misli o tome hoće li dobiti putovnicu.¹⁶⁰ Ćiril Banić je bio uvjeren u pozitivan ishod jer za suprotno nije bilo razloga ni povoda. Ipak, krajem mjeseca nakon sjednice Komisije za vjerska pitanja donesena je odluka da se biskupu Baniću neće izdati putovnica za Rim jer su u isto vrijeme putovala još dva biskupa. Kada i ako mu se ista izda, vijest mora biti objavljena u novinama. Naime, vlast je strahovala od njegova velikog utjecaja na druge biskupe i uvijek je to pokušavala spriječiti. Biskup Banić je uložio žalbu na takvo rješenje, ali je ona u kolovozu odbijena. On se pomirio s činjenicom da će vjerojatno biti među onima koji nikada nisu otišli u Rim, a tako je i ostalo.¹⁶¹

¹⁵⁹ Vidović, Mile, 2016., 326.

¹⁶⁰ Akmadža, Miroslav, 2016., 251.

¹⁶¹ *Isto*, 252.

5. ZAKLJUČAK

Biskup Ćiril Banić je živio i djelovao u razdoblju punom kušnji i izazova, ne samo za cijelo društvo, već i za Crkvu. Za njegova života teritorij današnje Hrvatske je bio u sastavu Austro-Ugarske Monarhije, Kraljevine Srba, Hrvata i Slovenaca pa Kraljevine Jugoslavije, Nezavisne Države Hrvatske i na koncu, Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Svaka od njih je bila drugačije uređena i takve izmjene su zahtijevale brze prilagodbe društva na nove životne okolnosti. U tom razdoblju su se odvila dva svjetska rata čije strahote nisu zaobišle ni hrvatske prostore. Crkva je istovremeno prolazila kroz posebno teško razdoblje svoje povijesti s obzirom na narav totalitarnih režima koji su vladali u svijetu, a posebno nakon 1945. godine i nastanka Federativne Narodne Republike Jugoslavije. Ateizam je neprekidno nametan, a Crkva i njezini službenici progonjeni. Jedan od njih je bio i Ćiril Banić, veliki trn u oku komunističke vlasti. Zašto baš on? Jedan od najvećih razloga krije se iza karaktera i stava šibenskog biskupa Banića u vezi Udruženja svećenika, ali i bezuvjetnoj poslušnosti Svetoj Stolici. Zbog njegove odlučnosti, čvrstine stavova i predanosti Crkvi, vlasti su poduzimale sve kako bi ga oslabile i slomile. Protiv njega su pokretani brojni sudski i politički procesi, fizički i verbalni progoni, prozivke, psovanja i javne osude. Bez obzira na brojne nevolje, hrabro i dosljedno je živio svoje biskupsko geslo „*opus Domini operare*“ do kraja i uistinu činio djela Božja.

6. LITERATURA

1. AKMADŽA, Miroslav, *Crkva i država: dopisivanje i razgovori između predstavnika Katoličke crkve i komunističke državne vlasti u Jugoslaviji (Vol. I.)*. Zagreb: Društvo za povjesnicu Zagrebačke nadbiskupije "Tkalčić", 2008.
2. BEZINA, Petar, *Progoni biskupa, svećenika i redovnika splitske metropolije i zadarske nadbiskupije 1941.-1992.* Split: vlast. nakl, 2000.
3. KRIŠTO, Jure, *Stoljeće naroda i Crkve: povijest Katoličke Crkve u Hrvatskoj i Bosni i Hercegovini u 20. stoljeću.* Zagreb: Školska knjiga, 2019.
4. VIDOVIĆ, Mile, *Povijest Crkve u Hrvata.* Split: Crkva u svijetu; Metković: Matica hrvatska, Ogranak Metković, 2007.
5. VIDOVIĆ, Mile, *Mons. Ćiril Banić, biskup šibenski, u raljama UDBE: 1951.-1961.* Split: Crkva u svijetu; Metković: Matica hrvatska, Ogranak Metković, 2016.

6.1. Radovi iz novina, časopisa ili zbornika

1. AKMADŽA, Miroslav, „Uzroci prekida diplomatskih odnosa između Vatikana i Jugoslavije 1952. godine“, *Croatica Christiana Periodica*, 27(52)/2003, 171-202.
2. AKMADŽA, Miroslav, „Političke prilike: komunističke vlasti prema Crkvi, biskupima i svećenicima u doba biskupa Banića“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., 241.- 281.
3. BANIC, Ivan „Podrijetlo biskupa Ćirila Banića“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., 17.-32.
4. BOGDAN, Jure, „Crkvene prilike u doba biskupa Banića (1890.-1961.)“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., 127.- 200.
5. ČONDIĆ, Alojzije, „Pastirske poslanice i propovijedi biskupa Ćirila Banića“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., 363.- 390.
6. DUKIĆ, Josip, „Odnos biskupa Ćirila Banića prema svećeničkim udruženjima“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-*

- 1961.), (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., 323.- 346.
7. GLASNOVIĆ, Franjo, „Pastirski pohodi biskupa Banića u Šibenskoj biskupiji“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., 217.- 239.
 8. GLASNOVIĆ, Roko, „Biskupijske okružnice za Banićeva biskupovanja“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., 105.- 124.
 9. KOVAČIĆ, Slavko, „Školovanje dr. Ćire Banića i njegovo djelovanje do imenovanja biskupom“, u: *Zbornik o biskupu Ćirilu Baniću. Mons. dr. Ćiril Banić biskup šibenski (1951.-1961.)*, (ur. Roko Glasnović), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2016., 33.- 94.
 10. SKRAČIĆ, Ante, „Šibenska biskupija u poraću do smrti biskupa Banića“, u: *Sedam stoljeća Šibenske biskupije. Zbornik radova sa znanstvenog skupa Šibenska biskupija od 1298. do 1998.*, (ur. Josip Ćuzela), Šibenik: Gradska knjižnica Juraj Šižgorić, 2001., 463.-480.
 11. Šibenski List, Šibenik: 1953. br. 52. (12.8.1953.)

6.2. Slikovni prilozi

1. Slika 1.- Šibenski List 12. 8. 1953.

<http://212.92.192.228/>(preuzeto: 28.7.2020.)

6.3. Televizijske emisije

1. *Poljička stijena- biskup Ćiril Banić*, urednik Mario Raguž, Hrvatska radiotelevizija, Zagreb, 10. travnja 2020.

SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja, Ivana Alduk, kao pristupnica za stjecanje zvanja sveučilišne prvostupnice Povijesti i Pedagogije, izjavljujem da je ovaj završni rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio završnog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 25. rujna 2020.

Potpis

**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOGA RADA U DIGITALNI REPOZITORIJ
FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU**

Studentica: IVANA ALDUK

Naslov rada: POLITIČKI PROGOZI I SUDSKI PROCESI PROTIV ŠIBENSKOG BISKUPA

Znanstveno područje: HUMANISTIČKE ZNANOSTI ĆIRILA BANICA

Znanstveno polje: POVIJEST

Vrsta rada: ZAVRŠNI RAD

Mentor rada: prof. dr. sc. Marko Trogrlić

Komentor rada: /

Članovi Povjerenstva (akad. stupanj i zvanje, ime i prezime):

prof. dr. sc. Marko Trogrlić
prof. dr. sc. Josip Vraudočić
doc. dr. sc. Marko Rimac

Ovom izjavom potvrđujem da sam autorica predanog završnoga/diplomskoga rada i da sadržaj njegove elektroničke inačice potpuno odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 46/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude:

a) u otvorenom pristupu

b) dostupan studentima i djelatnicima FFST-a

c) dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6 mjeseci / 12 mjeseci / 24 mjeseca
(zaokružite odgovarajući broj mjeseci).

U slučaju potrebe (dodatnoga) ograničavanja pristupa Vašemu ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnomu tijelu u ustanovi.

Mjesto, nadnevak: Split, 25. rujna 2020.

Potpis studenta:

I. Alduk